

31. KVĚTEN 2004 - SVĚTOVÝ DEN BEZ TABÁKU

NĚKOLIK FAKT WHO - EVROPSKÝ REGION

Konzumace tabáku mezi chudými

- Chudí lidé kouří ve většině evropských zemích mnohem častěji než bohatí. Ve většině zemí s vysokým příjmem na obyvatele je významný rozdíl v prevalenci kouření mezi různými socioekonomickými skupinami. Nejvyšší prevalence kouření byla v zemích Evropské unie mezi nezaměstnanými (58%) a manuálními dělníky (51%). Průměrná prevalence je v EU 39%. Epidemie kuřáctví se rozšiřuje z původní skupiny mužů v zemích s vysokým příjmem na ženy z těchto zemí a muže v regionech s nízkými příjmy. Dříve se počet lidí, kteří kouří zvyšoval společně s růstem příjmu na obyvatele. Ale v posledních třech, čtyřech dekáдах se tento vzorec obrací, což platí hlavně pro skupiny mužů, pro které jsou dobře dostupná data. Bohatí muži ze zemí s vysokými příjmy ve větší míře opouštějí konzumaci tabáku, zatímco chudší muži tak nečiní. Například v Norsku se podíl kuřáků s vyššími příjmy snížil ze 75% v roce 1955 na 28% v roce 1990. Ve stejném období podíl kuřáků s nižšími příjmy klesal pomaleji ze 60% v roce 1995 na 48% v roce 1990.
- Ve Velké Británii kouří v nejvyšší socioekonomické vrstvě jen 10% žen a 12% mužů, v nejnižší socioekonomické skupině jsou stejné ukazatele třikrát vyšší (35%, resp. 40%). Data z Panelové studie britských domácností realizované v roce 1991 ukazují, že mezi ženami ve věku 19-49 let, které ukončily vzdělání bez kvalifikace, je 46% kuřáček. Ženy z této skupiny, jejichž současná nebo poslední práce je semi-kvalifikovaná nebo nekvalifikovaná, kouří v 50%. Když se skupina dále rozděluje podle předchozí charakteristiky a přidá se závislost na sociálním bydlení, prevalence kouření vzroste na 67%. Přidá-li se k těmto znevýhodněním ještě závislost na státní podpoře, prevalence dosahuje 73%. Tyto výsledky nasvědčují tomu, že kumulativní expozice sociálním znevýhodněním zvyšuje u žen riziko kouření. Snížení znevýhodnění o jednu z možností za přítomnosti všech ostatních snižuje riziko, že žena bude kouřit.
- Domácnosti s jedním rodičem v zemích EU třikrát častěji než zbytek populace žijí z nízkých příjmů. Mezi osamělými matkami s vyživovaným dítětem ve Velké Británii, které dostávají rodičovský příspěvek, je prevalence kouření 57%, průměrná prevalence

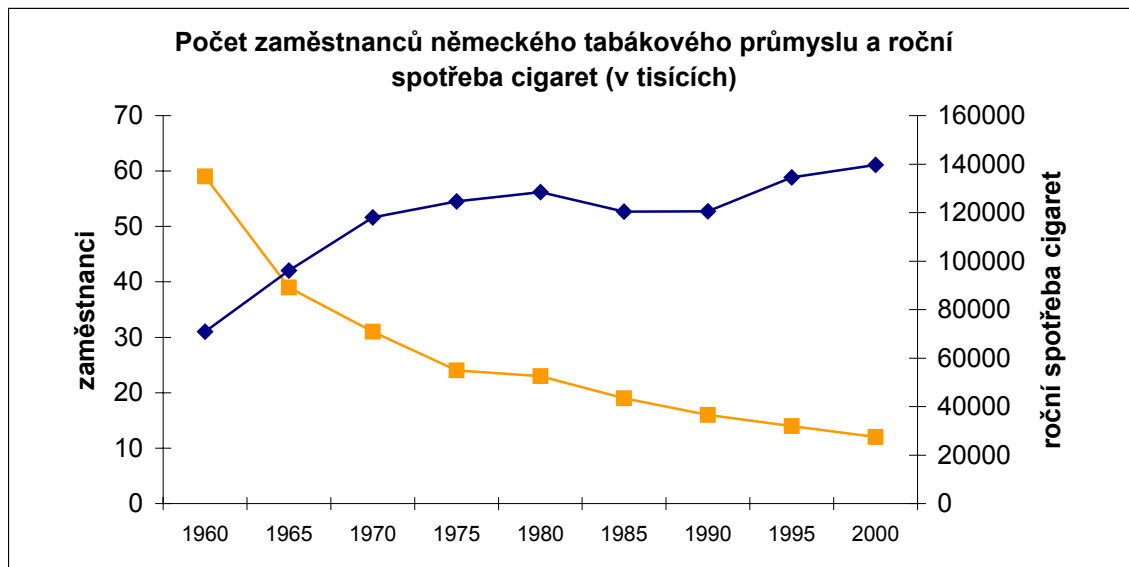
je 26%. Osamělé matky mladší 17 let představují ve Švédsku 42% denních kuřáků, zatímco stejný údaj pro ženy z této věkové skupiny žijící s partnerem je 22%. Není překvapivé, že vzorce kouření ve vztahu k sociálním nerovnostem perzistují mezi těhotnými ženami ve všech skandinávských zemích, Velké Británii a Irsku (země s dostupnými daty). Míra ukončení kouření během těhotenství se v těchto zemích snižuje ze 70% u žen v nejvýhodnější situaci na 40% u žen v nejhorší situaci pro těhotenství.

- Rozdíly v zaměstnání také přispívají k rostoucím nerovnostem. Například ve Velké Británii 27% pracujících v manuálním zaměstnání pracuje v místech, kde je kouření dovoleno kdekoli v porovnání s 10% pracujících v nemanuálních zaměstnáních.
- Podobný inverzní vztah byl nalezen mezi úrovní vzdělání (ukazatel socioekonomického postavení) a kouřením. Obecně jedinci s nižší nebo žádnou úrovní vzdělání kouří častěji než vzdělanější jedinci. Až doteď se situace v zemích s nízkým nebo středním příjmem na obyvatele považovala za odlišnou. Avšak poslední výzkumy dokázaly, že i v těchto zemích muži s nižším socioekonomickým postavením kouří častěji než ti z vyšších socioekonomických skupin (Polsko a Česká republika).
- Tak jako je konzumace tabáku spojena s nižším socioekonomickým stavem, jsou s ním spojeny i jeho ničivé důsledky pro zdraví. Kouření nejvíce ze všech identifikovaných faktorů přispívá k propadu očekávané délky života ve zdraví mezi těmi nejpotřebnějšími a těmi nejzvýhodněnějšími. Analýza dat z Kanady, Polska, Velké Británie a Spojených států amerických ukazuje, že kouření je zodpovědné za více než polovinu rozdílu v mortalitě dospělých mužů mezi skupinami s nejvyšším a nejnižším socioekonomickým postavením. Ve Velké Británii jsou mezi nekvalifikovanými manuálními dělníky předčasná úmrtí na rakovinu plic pětkrát častější než mezi kvalifikovanými profesionály. Podobné údaje platí i pro Francii. Kouření dále silně přispívá k rozšiřujícímu se rozdílu (měřeno mezi roky 1970 a 1992) v délce přežití mezi bohatými a znevýhodněnými muži.
- V zemích s nižším podílem HDP na obyvatele, soustředěných většinou ve východní části evropského regionu, je prevalence kouření mezi muži vyšší než 50%, zatímco v zemích s vyšším podílem HDP na obyvatele se pohybuje kolem 34%. Protože účinky tabáku jsou nejmarkantnější ve skupině mužů ve věku 35-69 let, mortalita na nemoci spojené s kouřením je v těchto zemích vyšší než jinde.

- Expozice dětí pasivnímu kouření závisí na kuřáckých zvyklostech jejich rodičů. Děti z chudších rodin jsou vystaveny vyššímu riziku než děti z bohatších rodin. Ve Velké Británii bylo 54% dětí z nižších socioekonomických skupin vystaveno tabákovému kouři v porovnání s 18% dětí z rodin kvalifikovaných profesionálů.

Konzumace tabáku ochuzuje národy

- Roční výdaje v zemích západní Evropy na onemocnění způsobená kouřením se odhadují na 6% až 12% celkových výdajů na zdravotnictví. Ve Velké Británii představují roční náklady Státní zdravotní služby na výdaje spojené s kouřením více než 1,7 miliardy liber (2,5 miliardy euro). Tato částka zahrnuje hospitalizace v nemocnicích, návštěvy u praktického lékaře a předepsané léky. Stát dále platí nemocenskou, invalidní a vdovské důchody a další sociální dávky osobám závislým na zesnulém kuřákovi. Ve Francii některé zdroje odhadují výdaje ve vztahu ke zdraví kuřáků na 12 miliard euro.
- Pěstování tabáku zabírá zemědělsky využitelnou půdu pro pěstování potravinových plodin, přitom zisk z pěstování tabáku je nižší než zisk z pěstování potravinových plodin. Tabák je v EU nejvíce dotovanou plodinou na hektar. Ročně EU utratí necelou 1 miliardu euro na dotacích pro pěstitele tabáku. Velká část tabáku vypěstovaného v EU je v zemích EU neprodejná a je proto se slevou prodávána do zemí východní Evropy a Afriky. Evropská komise je rozhodnuta snižovat dotace na tabák, první kroky v této věci již byly učiněny.
- Výsledkem privatizace tabákového průmyslu v zemích východní Evropy byla významná redukce pracovních míst. Podobný efekt měla v západní části Evropy racionalizace výrobního procesu. Například i přes nárůst spotřeby cigaret o necelých 100% (z 71 miliard cigaret v roce 1960 na 140 miliard v roce 2000), snížil německý tabákový průmysl v důsledku racionalizace výroby zaměstnanost o 50 000 pracovních míst – z více než 60 000 zaměstnanců v roce 1960 na něco málo přes 12 000 v roce 2000. Podobná situace vznikla v Nizozemí, Turecku a Velké Británii. Zatímco zaměstnanost klesá, výroba roste. Ve Velké Británii bylo mezi roky 1963 a 1985 zrušeno 19 400 pracovních míst, v roce 1998 pak tabákový průmysl zaměstnával pouze 9620 lidí.

Další fakta

- Bulharské domácnosti s nízkým příjmem, ve kterých žije alespoň jeden kuřák, utratily v roce 1995 10,4% svých celkových příjmů za tabákové výrobky.
- Aby si zaměstnanec mohl dovolit zakoupit krabičku lokální značky cigaret, musí v průměru odpracovat: na Taiwanu 9 minut, v Číně 56 min., v Hong Kongu 27 min., v Koreji 17 min., v Singapuru 40min., v USA 20 min., ve Velké Británii a Polsku 40 min., v Rusku 43 min., v Maďarsku 54 min. a v ČR 30 min.
- Agrární země, které jsou silně závislé na pěstování tabáku, by při snížení konzumace tabáku neztratily žádná pracovní místa, naopak by v nich pravděpodobně došlo k růstu zaměstnanosti.
- Výrobní část tabákového průmyslu představuje velmi malý zdroj pracovních míst. Ve většině zemí pracovní místa ve výrobě tabákových produktů představují méně než 1% pracovních míst ve výrobních odvětvích.
- Většina vlád je čistými dovozci tabáku. Řada zemí každoročně dovozem tabáku ztrácí miliony dolarů v zahraniční obchodní bilanci. Výzkum z roku 1998 provedený ve 194 zemích ukázal, že 2/3 zemí doveze více tabáku než vyveze. 10 zemí včetně Libanonu, Ruska a Vietnamu ročně ztrácí více než 100 milionů dolarů na importu tabáku.
- Pouze 18 z celkem 141 zemí, které vyvázejí tabákové listy tak získává více než 1% příjmu ze zahraničního obchodu a pouze 4 z těchto zemí (Kyrgyzstan, Makedonie, Malawi a Zimbabwe) takto získává více než 5% příjmů.

- Výroba cigaret je vysoce mechanizovaná. V porovnání s jiným zbožím a/nebo aktivitami zaměstnává relativně velmi málo lidí.
- Odhaduje se, že zemědělská půda, na které se pěstuje tabák, by stačila k obživě 10-20 milionů lidí.
- Tabák vyžaduje 3000 hodin práce věnované údržbě 1 hektaru, fazole 298 hodin a kukuřice 265 hodin.
- Tabákové společnosti rozšířily produkci tabáku, která vede k postupnému snižování ceny tabáku. Nižší cena znamená nižší výdělků a zisky pro farmáře. Kromě toho tabákové společnosti používají stále méně a méně tabáku při výrobě cigaret, tudíž většina zisku zůstává u výrobce.
- Mírné zvýšení spotřební daně o 10% celosvětově by zvýšilo příjmy z daně na tabáku o cca 7% s účinkem lišícím se podle zemí.
- Další náklady na kouření představují náklady cigaretou způsobených požárů, ničení životního prostředí a odlesňování kvůli pěstování a zpracování tabáku – již ve 30 zemích je v důsledku odlesňování pro pěstování tabáku kritická ekologická situace.
- Studie z Velké Británie zjistila, že v roce 1990 by se nabídka pracovních míst zvýšila o 100 000, kdyby kuřáci utratili svoje peníze za luxusní zboží.
- Vlády ročně přicházejí o miliony dolarů na daňových výnosech kvůli pašování, ale právě tabákový průmysl je široce zodpovědný za případy pašování.

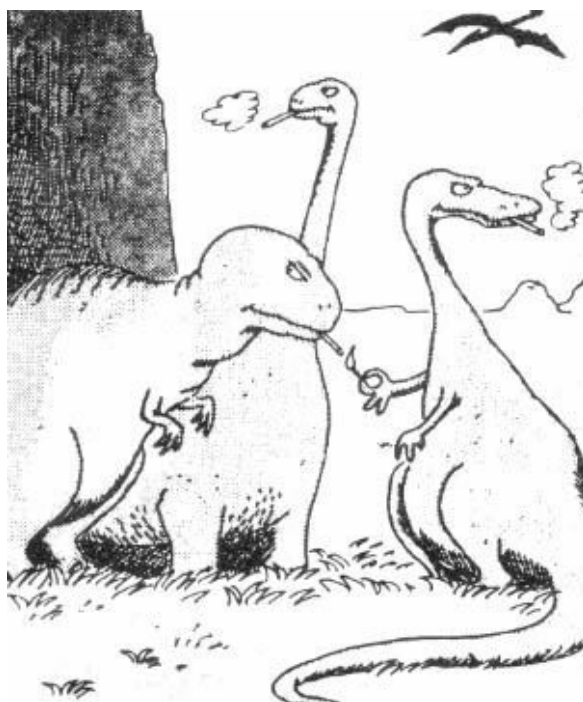
RÁMCOVÁ DOHODA O KONTROLE TABÁKU

(Zdroj: *GlobaLink*)

Právě před rokem (3. března 2003) členské země WHO odsouhlasily, aby text Rámcové dohody o kontrole tabáku byl předložen Světovému zdravotnickému shromáždění k přijetí. Od doby, kdy konvence byla otevřena k podpisu, ji podepsalo 92 zemí a devět (v rámečku) z nich ji již ratifikovalo. Je to téměř čtvrtina ze 40, potřebná k tomu, aby dohoda vstoupila v platnost.

Členská země	Podpis dne	Členská země	Podpis dne
Alžír	20.6.2003	Kuvajt	16.6.2003
Argentina	25.9.2003	Kyrgyzstán	18.2.2004
Austrálie	5.12.2003	Litva	22.9.2003
Bangladéš	16.6.2003	Lucembursko	16.6.2003
Barma	23.10.2003	Madagaskar	24.9.2003
Belgie	22.1.2004	Maďarsko	16.6.2003
Belize	26.9.2003	Malajsie	23.9.2003
Bhútán	9.12.2003	Mali	23.9.2003
Bolívie	27.2.2004	Malta	16.6.2003
Botswana	16.6.2003	Marshallovy ostrovy	16.6.2003
Brazílie	16.6.2003	Mauritius	17.6.2003

Bulharsko	22.12.2003	Mexiko	12.8.2003
Burkina Faso	22.12.2003	<u>Mongolsko</u>	<u>16.6.2003</u>
Burundi	16.6.2003	Mozambik	18.6.2003
Česká republika	16.6.2003	Namibie	29.1.2004
Čína	10.11.2003	Německo	24.10.2003
Dánsko	16.6.2003	Nepál	3.12.2003
Egypt	17.6.2003	Nizozemí	16.6.2003
Ethiopie	25.2.2004	<u>Norsko</u>	<u>16.6.2003</u>
Evropská Unie	16.6.2003	<u>Nový Zéland</u>	<u>16.6.2003</u>
<u>Fidži</u>	<u>3.10.2003</u>	<u>Palau</u>	<u>16.6.2003</u>
Filipíny	23.9.2003	Panama	26.9.2003
Finsko	16.6.2003	Paraguay	16.6.2003
Francie	16.6.2003	Pobřeží slonoviny	24.7.2003
Gabun	22.8.2003	Portugalsko	9.1.2004
Gambie	16.6.2003	Rakousko	28.8.2003
Ghana	20.6.2003	Řecko	16.6.2003
Gruzie	20.2.2004	Samoa	25.9.2003
Guatemala	25.9.2003	San Marino	26.9.2003
Haití	23.7.2003	Senegal	19.6.2003
Chile	25.9.2003	<u>Seychelské ostrovy</u>	<u>11.9.2003</u>
<u>Indie</u>	<u>10.9.2003</u>	Singapur	29.12.2003
Írán	16.6.2003	Slovensko	19.12.2003
Irsko	16.9.2003	Slovinsko	25.9.2003
Island	16.6.2003	<u>Šrí Lanka</u>	<u>23.9.2003</u>
Itálie	16.6.2003	Středoafriická rep.	29.12.2003
Izrael	20.6.2003	Sýrie	11.7.2003
Jamajka	24.9.2003	Španělsko	16.6.2003
Jemen	20.6.2003	Švédsko	16.6.2003
Jižní Afrika	16.6.2003	Tanzanie	27.1.2004
Kanada	15.7.2003	Thajsko	20.6.2003
Kapverdské ost.	17.2.2004	Tonga	25.9.2003
Katar	17.6.2003	Trinidad and Tobago	27.8.2003
KLDR	17.6.2003	Tunis	22.8.2003
Komorské ostrovy	27.2.2004	UK	16.6.2003
Korea	21.7.2003	Uruguay	19.6.2003
Kostarika	3.7.2003	Venezuela	22.9.2003
Kuvajt	16.6.2003	Vietnam	3.9.2003

Proč vymřeli?

Pasivní kouření a domácí mazlíčci

Převzato z New York Post 7. března 2004

Kuřáci, kteří mají doma nějakého domácího mazlíčka, by si měli poznamenat další přesvědčivý důvod proč přestat kouřit. Existují hojně vědecké důkazy, které svědčí o tom, že pasivní kouření způsobuje rakovinu i u domácích mazlíčků.

Váš chlupatý přítel neinhaluje pouze kouř ze vzduchu v místnosti. Částičky kouře se usazují na kožichu zvířátka a to je pojídá, když si olizováním jazykem čistí srst.

Studie publikovaná v American Journal of Epidemiology prokázala, že psi v domácnostech kuřáků mají o 60% vyšší riziko rakoviny plic. Jiná studie publikovaná ve stejném periodiku dokládá, že psi s dlouhým nosem jako kolie či greyhoundi, jsou dvakrát častěji postiženi rakovinou nosu, když bydlí v domácnosti kuřáka. Další studie veterinářů z Tufts Univerzity prokázala, že kočky, jejichž majitel kouří, jsou třikrát častěji postiženy lymfomem – nejběžnějším kočičím nádorem.

Zpracoval: MUDr. Pavel Kubů

Mezinárodní soutěž pro kuřáky
PŘESTAŇ A VYHRAJ 2004
v době od 2. do 29. května

**Pokuste se také přestat kouřit
Vaše zdraví je výhrou v každém případě
a možná získáte i některou z cen**

**Quit
&Win
2004**

Soutěž pořádá Státní zdravotní ústav

PRVNÍ CENA - zahraniční výjezd, EVROPSKÁ CENA - 2 500 dolarů,
CELOSvětOVÁ SUPER CENA - 10 000 dolarů
Informace a přihlášky na jednotlivých zdravotních ústavech, v tisku a na internetu

WWW.SZU.CZ

Text, fotografie a grafická úprava přeložily KTL v Praze a SZU. Vydal Státní zdravotní ústav, Čechova 48, Pobožná 10. Publikoval Geoprint, Křižná 1110, Liberec. 1. vydání, Praha 2004, NEPROCEJNE.